

het hagelkruis

Uitgave: Heemkundekring Barthold van Heessel * Aarle Rixtel
29' jaargang nr. 1

HET HAGELKRUIS

In de Hooe Akkers, in het verlengde van de Hagelkruisweg in Aarle-Rixtel, vinden we dit hardstenen 14^e-eeuws kruis met een archaïsch aandoende Christusfiguur. Deze kruisen dienden in de tijd om hagelschade aan de landbouwgewassen te voorkomen en werden altijd geplaatst op een kruispunt van wegen. Zo ook met dit kruis in Aarle-Rixtel.

In vroegere dagen werden bij het kruis broodbedelingen gehouden en op de kruisdagen hielden de processies er halt. In de bovenkant van het kruis bevindt zich een opening, welke diende om er een lantaarn in te plaatsen.

Het is het enige bewaard gebleven hagelkruis in Noord-Brabant.

Foto omslag: fotostudio Henk Kweens

HET HAGELKRUIS

Negenentwintigste jaargang, nr. 1, maart 2012

Informatieblad van Heemkundekring Barthold van Heessel te Aarle-Rixtel.
Tijdschrift met artikelen over geschiedenis, archeologie, heemkunde e.a. met
betrekking tot Aarle-Rixtel.
Verschijnt viermaal per jaar.

Abonnementskosten: € 8,00 per jaar, exclusief verzendkosten
Losse nummers: € 2,00 verkrijgbaar in het Museum Heemkamer
Barthold van Heessel

Heemkundekring Barthold van Heessel

Boscheweg 14a, 5735 GV Aarle-Rixtel, tel.: 0492 383553

Bestuur

Voorzitter:	J. Dekkers	Spechtstraat 6	0492 381673
Secretaris:	F. Bussemaker	Havenweg 13	0492 381228
Penningmeester:	D. van de Laar	Kerkstraat 27	0492 384415

Overige bestuursleden: H. van Beek, H. Beniers, F. v. Duppen-Strijbosch en
J. v.d. Weerden

Redactieraad informatie- en contactblad "Het Hagelkruis"

H. van Beek, Dorpsstraat 30G, (0492 381851) h.vanbeek@chello.nl
A. Claessen, Rode Schutplein 8, (0492 382342) jamclaessen@onsbrabantnet.nl
J. Dekkers, Spechtstraat 6, (0492 381673) jcadekkers@onsbrabantnet.nl
A. Willemsen-Huffenreuter

Verspreiding: Henk van Duppen, Klokstraat 2, 0492 381232

Druk: Drukkerij Aarle-Rixtel BV, Postbus 33, 5735 ZG Aarle-Rixtel

INHOUD

Colofon		1
Inhoudsopgave		2
Van de voorzitter	Jan Dekkers	3
De oprichting van onze Heemkundekring	Henk van Beek	4
Koninklijke onderscheiding voor Tiny van Roy	Jan Dekkers	6
Van hagelkruis tot donderbezem	Louis Barten	9
Het Aarles landschap	Henk van Beek	12
Erfgoedkaart	Henk van Beek	14
De kapel van Croy was belangrijker dan gedacht	Louis Barten	15
De schut, een kerkelijke broederschap of	Henk van Beek	17
Gelezen in de Zuid-Willemsvaart van 28 juli 1910	Henk van Beek	18
Toon Kortooms kwam geen tweede keer	Henk van Beek	19
“Schoon Roomsche Brabant”	Jan Dekkers	21
Openingstijden museum		32

Van de voorzitter

Beste mensen,

Carnaval is weer voorbij en de vastentijd is begonnen, voor de mensen die nog weten wat die vastentijd betekent. Hoewel vasten opnieuw in de belangstelling staat, als ondersteuning van het reinigende vermogen van het lichaam, is het voor heel veel mensen niet zo vanzelfsprekend om hiermee te beginnen. Vroeger begonnen mensen in het voorjaar aan de zogenaamde schoonmaak, waarbij de huiskamer, keuken en andere leefruimtes flink onder handen genomen werden. Dus waarom geen schoonmaak van het lichaam, na al die feestdagen met z'n overvloed. En daarbij kan vasten een rol spelen.

Het zou voor veel mensen heel goed zijn om soberheid in eten en drinken te betrachten. Zeker nu blijkt dat meer dan de helft van de volwassenen in Nederland overgewicht heeft en ruim 15 % van de kinderen! Dat zijn geen cijfers om vrolijk van te worden.

Maar misschien helpt de crisis wel een beetje om het met wat minder te gaan doen. En wist u dat elke dag 30 minuten stevig wandelen of bewegen heel goed helpt om fit te blijven. En zeg nou zelf, wat is een half uur!!! Daar hoeft je het niet voor te laten. Op weg naar Pasen, het feest van de lente, van nieuw leven. Een fitter leven??

Ondertussen heeft onze Tiny van Roij, ook mister Heem genoemd, een koninklijke onderscheiding ontvangen voor zijn verdiensten voor de samenleving. En hij was blij verrast (zie bijgaand artikel). Verder vindt u in het blad verschillende artikelen over uiteenlopende onderwerpen. Een ervan besteedt aandacht aan ons 60-jarig bestaansfeest dat in de loop van dit jaar gevierd zal gaan worden. Ongetwijfeld komen we hierop nog terug, o.a. door het boek "Aarlese mensen in de periode 1945 tot 1970".

Veel leesplezier gewenst,
mede namens de redactie,
Jan Dekkers

De oprichting van onze Heemkundekring

Henk van Beek

Tot begin 1952 hadden we in Aarle-Rixtel geen zelfstandige Heemkundekring. Tot die tijd waren onze Aarlese Heemliefhebbers aangesloten bij de Helmondse Heemkundekring “Peelland”. Klaas van Gameren nam in maart 1952 het initiatief tot het oprichten van een eigen kring in Aarle-Rixtel. Hiertoe nodigde hij de vijftien Aarlese leden van “Peelland” uit, om voor een bespreking bijeen te komen in café Van Bracht.

Op deze bijeenkomst waren negen leden aanwezig. Allen spraken zich uit voor het oprichten van een eigen kring. Aanleiding voor de

oprichting van een eigen kring was kennelijk een probleem met Helmond. Bovendien zou men zich, in tegenstelling tot Helmond, aansluiten bij Brabants Heem.

Op 2 april vond er een grote “propagandavergadering” plaats. Tijdens deze oprichtingsvergadering zou Gerrit Beex, een toenmalige bekende heemkundige uit Hoogeloon, een uiteenzetting geven over wat heemkunde is. Tevens zou hij een lezing geven, vergezeld van ‘projecties’ over prehistorie. Echter de heer Beex moest zijn komst afzeggen. Hij werd vervangen door Pastoor Binck uit Alphen.

Uit de convocatie voor deze avond blijkt dat met name het heemkamp dat in 1951 in Aarle werd gehouden de belangstelling voor Heemkunde sterk had bevorderd.

Pastoor Binck uit Alphen

In verdere correspondentie met 'Helmond' blijkt het conflict over 'geld' te gaan. Het conflict was kennelijk dusdanig geëscaleerd dat de penningmeester van Helmond/Peelland, van Mierlo, een pittige brief schreef aan Klaas van Gameren, die op zijn beurt Van Mierlo van een "Judasdaad" betichtte." Van Mierlo zou geprobeerd hebben de Aarlesen voor 'Peelland' te behouden, echter zonder

Klaas van Gameren

Bronzen beeld van Jan Vriends

succes. In de correspondentie zijn verder geen nadere details te vinden.

In een convocatie voor een lezing door Jan Vriends, op 25 oktober 1952, lezen we tevens dat de Heem wil komen tot een museum van oudheden en oude gebruiksvoorwerpen. Het zou echter tot 1 augustus 1972 duren voordat onze Heemkundekring over een eigen Heemkamer kon beschikken: de voormalige brandweerkazerne aan de Kerkstraat. In 1972?

Dan hebben we nog een feestje méér te vieren!

Koninklijke onderscheiding voor Tiny van Roij

Jan Dekkers

Op maandag 12 februari was een normale lezing van de Heemkundekring gepland. Op deze avond zouden een aantal oude films van carnaval in Aarle vertoond worden, dit in het kader van Carnaval Ganzegat 55 jaar.

Ook Tiny van Roij had besloten om deze avond aanwezig te zijn. Dat was aanvankelijk nog allerminst zeker, want hij is de laatste maanden flink aan de sukkel geweest. Gelukkig lijkt alles nu weer redelijk bij het oude en dus kon Tiny weer naar zijn geliefde Heemkundekring gaan. Omdat dit te voet voor hem een heel karwei is geworden, had hij gevraagd of iemand hem kon komen ophalen. Nou dat was zo geregeld.

Zijn vrouw Riek had er bij Tiny nog op aangedrongen dat ie z'n pak aan moest doen, maar Tiny zag daar het nut niet van in en ging gewoon zo mee. En dat ie meeging was maar goed ook, want op deze avond werd hij blij verrast. In de pauze van de lezing kwamen plotseling de burgemeester, de wethouders en enkele raadsleden de zaal binnen gewandeld, achtervolgd door familieleden en Tiny's vrouw Riek. Tiny zelf had nog nergens erg in, ook niet toen zijn vrouw Riek binnenkwam, die hij, zoals hij later zei, nauwelijks gezien had. Pas toen de burgemeester naar de heer van Roy vroeg en Tiny heel keurig richting burgemeester ging, begon er wel iets te dagen. En toen de burgemeester begon te spreken en zei dat het Hare Majesteit de Koningin had bepaald om de heer van Roij te benoemen tot lid in de Orde van Oranje-Nassau, toen kreeg Tiny het toch wel even moeilijk.

Hij heeft nauwelijks meer gehoord waarom hij eigenlijk geridderd werd, daar was hij te verbaasd en verbouwereerd voor. Daarom zullen we het verhaal van de burgemeester gedeeltelijk herhalen.

1. Het is dit jaar 35 jaar geleden dat Tiny lid werd van de Heemkundekring Bathold van Heessel. De juiste datum van toetreding is niet meer vast te stellen en kan ook niet uit de administratie van de vereniging worden achterhaald. Na zijn toetreding is Tiny steeds actief lid gebleven en is dit tot op de dag van vandaag nog steeds het geval, vooral binnen de fotowerkgroep;
2. De Maria-omgang was in de jaren 1946-1957 een processie, gevormd rond het wonderbare Mariabeeld uit de eeuwenoude kapel. In het begin van juli trok de processie jaarlijks door de straten in de kern van Aarle-Rixtel. Tiny was een van de technische hulpen, steeds bereid om belangeloos en met veel inzet zijn medewerking te verlenen aan het tot stand brengen van versieringen langs de route van de optocht en andere werkzaamheden ten behoeve van de plechtige omgang te verrichten;

3. Tiny werkt enthousiast mee aan het omvangrijke werk om de door de Heemkundekring verzamelde informatie en hetgeen daaraan nog voortdurend wordt toegevoegd, te categoriseren en raadpleegbaar te maken. Daartoe was hij stevast op de dinsdagmorgen en -avond in de Heemkamer te vinden om tijdens uren van openstelling aan het publiek inlichtingen te verstrekken. Ook op de openstellingen op de zondagen is Tiny een van de suppoosten die beschikbaar zijn. Daarnaast bezocht hij regelmatig vooral oudere inwoners van Aarle om hen vragen te stellen aangaande foto's en feiten uit het verleden;
4. Tiny is zo voor onze Heemkundekring een vraagbaak geworden over feiten en wetenswaardigheden uit de recente geschiedenis van Aarle-Rixtel;
5. Hij is jaren lid geweest van de vrijwillige brandweer;
6. Ook is Tiny jaren lid geweest van gemengd koor de Klokkengieters, weliswaar niet als zanger, maar als klusjesman bij het in elkaar zetten van decors etc. t.b.v de verschillende muziekkuitvoeringen in de jaren '50 en '60 van de vorige eeuw.

Tiny zat voor in de zaal, zichtbaar geroerd door zoveel eer en belangstelling. Na de toespraak en de felicitaties van de burgemeester was het eerst aan de wethouders en daarna aan de aanwezigen om hem te feliciteren met deze onderscheiding.

Door het bestuur van de Heemkundekring werd hem een mooie bos bloemen overhandigd en ook zijn vrouw Riek werd in de feestvreugde betrokken, evenals zijn kinderen.

Nadien werden de overige films nog vertoond en na afloop werd hij door de aanwezigen nog eens luid toegezongen. Onder het genot van een drankje werd er gezellig nagepraat over deze bijzonder verlopen avond!

Van hagelkruis tot donderbezem

Louis Barten

Denkende dat ik niet veel nieuws kan vertellen, want elke uitgave van 'Het Hagelkruis', begint met de beschrijving van het hagelkruis, ben ik me toch een beetje gaan verdiepen in het ontstaan, de geschiedenis en oorsprong van de hagelkruisen.

Uit de geschiedenis krijg je soms de indruk dat mensen in het verre en korte verleden heel wat geluk nodig hadden om een beetje redelijk de dag, het jaar, ja, het hele leven door te komen. Pijn, dood, ziekten, honger en rampen lagen continu op de loer.

De oorzaken van al die ellende kende men vaak niet, dus werd er enerzijds gezocht naar onverklaarbare, bovennatuurlijke oorzaken en allerlei bestrijdingsmiddelen van dezelfde abstracte, ondefinieerbare soort.

Al dat gespuis als geesten, demonen en andere vage wezens, wilde men graag op afstand houden. Het vreemde is dat wij, mensen van de 21^e eeuw, nog vaak onze toevlucht zoeken tot ongrijpbare, niet te verklaren krachten om ons welzijn en onze welvaart veilig te stellen.

Velen van ons kennen de gebruiken, zoals we ze maar zullen noemen, van het palmtakje, het wijwater maar ook sempervivum oftewel huislook. Men laat die op het dak groeien, omdat het bescherming biedt tegen blikseminslag, het helpt bovendien ook nog eens tegen kiespijn en gesprongen lippen.

Weet u nog van de zwarte kat die je pad kruist, die brengt ongeluk en één ekster ook, maar twee eksters tegelijk brengen geluk. Zonder te twifelen aan de kracht van het bovennatuurlijke geloof ik niet aan het toeval dat wanneer ik een mes laat vallen er een heer op bezoek komt.

In 1957 verscheen in het tijdschrift 'Brabant Heem' van de hand van W. Knippenberg, een reeks artikelen over hagelkruisen, onder de titel: hagelkruisen, broodbedeling en processies. In die artikelen

wordt enige malen direct of indirect verwezen naar oude Germaanse gebruiken en afbakening van gebieden.

Het woord hagelkruis zou samen kunnen hangen met 'hagal' en als dat zo is dan zou dat kruis eigenlijk hagalkruis moeten heten (zie: 'Brabants Heem', 1963 G.W. van Oosterhout). Dit woord 'hagal' is de naam van een bekend runenteken. Het teken 'hagal' staat voor het woord 'hagel', zeggen de deskundigen. En daarmee zijn we dan bij het woord 'hagelkruis'. Het runenschrift is het oudst bekende schrift, gebruikt door de Germaanse volkeren van Noord-Europa, Groot-Brittannië, Scandinavië en IJsland vanaf ongeveer de 3^e eeuw tot de 16^e of 17^e eeuw. Het bestaat uit letters samengesteld uit meestal rechte en hoekige lijnen die gemakkelijk in bijvoorbeeld steen of hout kunnen worden gekrast. Futhark is de benaming voor verscheidene oud-Germaanse runenalfabetten. Runeninscripties zijn bekend van ca. 150 tot 1200 na Christus en in Scandinavië nog een paar eeuwen langer. Rond 800 na Christus verloor het schrift op het Europese continent geleidelijk de concurrentiestrijd met het Latijnse alfabet.

Het hagalteken had betekenis als beschermend teken o.a. voor paarden, huisraad en huis en zelfs als algemeen heilsteken. Het werd ook gebruikt op grensstenen. Met name in Scandinavië zijn veel inscripties op runenstenen, herdenkingsstenen die werden opgericht langs belangrijke handelswegen.

Het runenschrift heeft zekere overeenkomsten met het Latijnse, Griekse en Hebreeuwse alfabet en daarmee is er een verklaring voor het feit dat het teken in de vorm van de hagalrune in de vroegchristelijke kunst geen ongewoon element is. Bekend is de Griekse Ch die wordt geschreven als X.

Toen keizer Constantijn het teken zag waarin hij zou overwinnen, zag hij een hagalrune, de Griekse X (chi) of de vorm van het kruis dat wij nu nog kennen. Volgens literaire bronnen zou Constantijn

het Christusmonogram gezien hebben want dat beeldde hij af op zijn munten.

De hagelkruisen waren kruisen waarbij gebeden werd om Gods bescherming tegen hagelschade aan de oogst. Bovendien waren het zeer vermoedelijk grenstekens.

Het heeft er minstens de schijn van dat het hagelkruis de gekerstende vorm is van de hagal, hoewel anderen beweren dat het Christusmonogram afgeleid is van de Griekse $\chi = X$ en de $\rho = P$. In de volksmond spreekt men over het pee-iks-teken. Op de oude schuur die vroeger aan de zijkant van de Witte Poort stond, zat een muuranker dat heel veel op een hagalteken leek.

Vermoedelijk zijn de ons bekende hagelkruisen op de plaats van de oorspronkelijke hagaltekens gekomen in de tijd van Karel de Grote, die met zeer strenge straffen optrad tegen het gebruik van alle runentekens.

In die tijd waren en nog geen treinen maar u heeft ongetwijfeld wel eens het teken gezien van de onbeveiligde overweg. Tijdens mijn zoektocht kwam ik nog andere informatie tegen, namelijk het runenteken hagal op muurankers en dergelijke. Het verhaal gaat dat deze te maken hebben met de angst voor bliksem en ander onheil en ze worden op veel plaatsen heksenbezems genoemd.

De bezem is het instrument waarmee je de vuiligheid uit je huis verwijdt of iemand mee achternazit om hem weg te jagen of een pak rammel te geven. Bezems werden met het doel huis en goed te beschermen tegen kwade invloeden soms opgehangen tegen de gevel met bedoeling het weghouden van geesten en demonen en ter bescherming tegen blikseminslag.

Donderbezems en hagalkruisen zouden ook wel eens verband kunnen houden met de latere levensbomen in de bovenlichten van de voordeur. Het was vroeger het gebruik wanneer er niemand thuis was een bezem buiten aan de voordeur te zetten. Wij zeiden dat we

‘bessum’ hadden wanneer vader en moeder niet thuis waren en dan dachten we dat alles mocht, dus dat was de omgekeerde situatie. Lang leve het enige echte oude hagelkruis in Nederland dat bij ons in Aarle staat.

Het Aarles landschap

Henk van Beek

Wanneer men de bodemkaart van Aarle-Rixtel bekijkt, dan valt het op dat het Aarle-Rixtel uit een bonte mengeling van bodemsoorten bestaat. Van leemhoudende gronden in de beekdalen tot leemarm zand op de hogere dekzandruggen.

De samenstelling van de bodem is vaak het gevolg van het gebruik. Zo bestaan de meeste hoge akkercomplexen uit zogenaamde enkeerdgrond. Het woord ‘enk’ is hier synoniem aan ‘donk’ dat ‘hoogte’ betekent. Het woord ‘eerd’ betekent letterlijk ‘aarde’, in onze contreien ook wel ‘grond’ genoemd.

Deze enkeerdgronden behoren tot de oudste in cultuur gebrachte gronden, vaak al van vóór onze jaartelling. Dat weten we door ‘vondsten’ zoals aardewerk die tijdens veldverkenningen worden gevonden. De oude hoge akkercomplexen van Aarle, zoals de Hoge akkers en de Valkendijk, blijken qua bodemsamenstelling tamelijk uniek te zijn voor onze omgeving.

Zo bestaan de meeste hogeakkercomplexen uit zwarte enkeerdgrond. Dit zijn gronden, die naast de mest uit de potstal, eeuwenlang zijn bemest met heideplaggen. En heideplaggen bestaan voor een deel uit zogenaamd podzol, wat Russisch is voor “as”. Het heeft een zwartgrauwe kleur.

De akkers van de Valkendijk en van de Hoge akkers bestaan uit bruine enkeerdgronden. Deze gronden zijn echter niet bemest met heideplaggen, maar met zoden uit de naastgelegen beekdalen. Zo zijn de gronden op Hoge akkers bemest met zoden uit de Reijbroeken en die op de Valkendijk met zoden uit Broekeling, het dal van de Schevelingse loop (voorheen de Goorloop genoemd). Deze zoden bevatten veel ijzer, vandaar de bruine kleur. Ze bevatten daarnaast van nature ook veel mineralen, meer dan de heideplaggen.

De bruine enkeerdgronden zijn van oudsher dan ook veel vruchtbaarder dan de zwarte enkeerdgronden. Tegenwoordig zijn die verschillen echter niet meer zo groot door de moderne bemestingsmethodes.

Maar de bruine enkeerdgrond van de Valkendijk maakte het voor wijlen Toon van den Oever mogelijk om prima aardappelrassen te telen. Dat lag uiteraard aan de vakkundigheid van Toon, maar ook aan de vruchtbare grond ter plaatse. Wouter van Mill - onze biologische groenteboer - heeft er nu zijn groentetuinen en Piet Segeren zijn kruidenkwekerij. Zij kunnen er over meepraten!

De Erfgoedkaart

Henk van Beek

De erfgoedkaart is een cultuurhistorische en archeologische waardenkaart voor het hele grondgebied van de gemeente Laarbeek. Het geeft een overzicht van alle relevante aardkundige, historische en archeologische gegevens. Naast de educatieve en informerende waarde van de kaart wordt het ook gebruikt als onderlegger bij het nemen van ruimtelijke beslissingen, zoals bestemmingsplannen. Cultuurhistorie is één van de afwegingskaders, waarmee rekening gehouden moet worden.

Inmiddels is Ria Berkvens van het SRE- samen met haar collega's-erin geslaagd om al een stevig concept neer te zetten. Dit concept is onlangs met haar besproken waarbij van onze kant uit diverse aanvullingen en correcties werden ingebracht. Van de kant van de Heemkundekringen wordt immers verwacht dat zij actief meedenken over de inhoud en – waar mogelijk- hun (historisch) kennis inbrengen. Zoals het er nu naar uitziet wordt het niet alleen een formeel stuk voor bestuurders, ambtenaren, maar ook een prachtig naslagwerk voor heemmers zoals wij. Van het eerste concept ligt inmiddels één exemplaar op de heemkamer ter inzage.

Hoogtekaart van Aarle-Rixtel.
De donkere delen zijn de beekdalen.

De kapel van Croy was belangrijker dan gedacht

Louis Barten

Het was in vroeger tijden gebruikelijk dat vermogende personen hun zielenheil veilig wilden stellen voor de eeuwigheid door het geven van een zogenaamde beneficie aan een altaar. Dat betekent dat de betreffende persoon aan de priester die een keer per jaar op dat altaar de H. Mis tot intentie van de schenker las, een vastgesteld bedrag werd betaald.

In het archief van het grootseminarie van het Bisdom den Bosch bevinden zich kopieën van stukken die betrekking hebben op de vestiging van een beneficie op het altaar van de kapel van kasteel Croij.

Boven de acte staat:

Coppe vuyten bescheede vander capellen ende altaere gefondeerd op den huijsse van Croeij gelegen onder de prochie ende jurisdictie van Aarle (op Strijp genoempt) ende zijnen rente.

De stukken zijn getekend door Johannes Thomae de Roy, pastoor te Aarle en tevens bevoegd notaris. Hij overleed in 1573.

Jonker Jan Oudart, heer van Rixtel en Stiphout en zijn vrouw Margaretha van Swilden hadden in mei 1503 bij testament bepaald dat er na hun overlijden jaarlijks, een week lang, op zeven dagen, een H. Mis ter ere van Onze Lieve Vrouw voor hun zielenheil moest worden gelezen. Het bedrag dat de priester-celebrant kreeg was vastgesteld.

In september 1503 overleed Jan Oudart en het bleek dat het beneficie nog niet aan een altaar was verbonden en ook niet toen Margaretha in de geschiedenis verdween rond 1530.

De verklaring daarvoor ligt misschien in het feit dat Rixtel in 1512 door de Geldersen was geplunderd en Stiphout toen was

platgebrand. Beide plaatsen behoorden toen tot dezelfde heerlijkheid.

In 1565 laten de erfgenamen zich horen met betrekking tot de uitvoering van het testament. Interessant is dat de formalisering van een en ander plaatsvindt voor de schepenen van Aarle, Stiphout en St. Oedenrode.

De oudste, ongehuwde dochter van Oudart, Johanna woonde namelijk in Sint Oedenrode en zij stortte een bedrag van 18 carolusguldens en 20 stuivers in de beneficie. Dit bedrag moest elk jaar met Pinksteren worden voldaan en betaald uit de opbrengst van een beemd en hooiveld op Jeckschot in Rooi.

De andere helft van de zogenaamde stichters van de beneficie waren de drie jonkvrouwen Anna, Adriana en Margaretha Dobbelseijne. Hun vader was met Magriet de dochter van Jan Oudart getrouwd. In eerste instantie betaalden zij elk jaar 12 carolusguldens uit de opbrengst van bezittingen in de Loostraat te Mierlo. Later betaalden zij nog 6 carolusguldens en 20 stuivers uit onderpanden in Stiphout en Helmond.

De kerkmeesters en heilige Geestmeesters van Rixtel mochten de rente van het kapitaal gebruiken om de kerk te repareren.

Johanna moest er op toezien dat de H.Missen ook gelezen werden door de betreffende priester op een altaar 'die gefundeerd ende geerigeert sall worden op den huijse van Croij binnen Aarle gelegen.'

Litt.: Geschiedenis van het bisdom 's-Hertogenbosch deel III en deel V

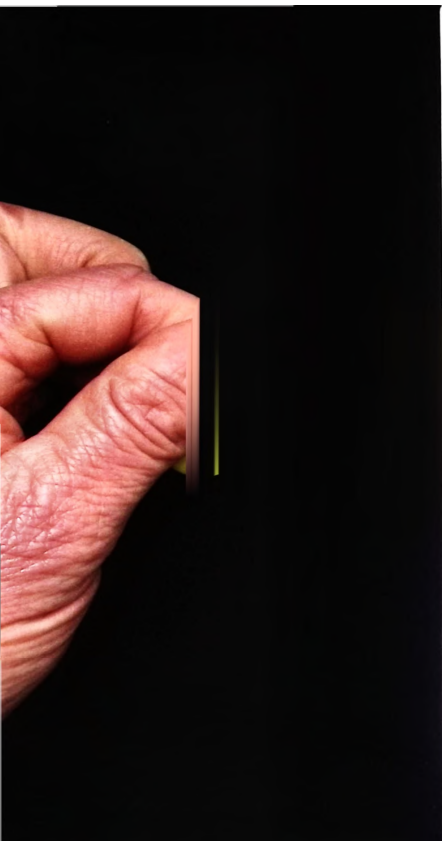
De schut, een kerkelijk broederschap of

Henk van Beek

Over de oorsprong van onze Brabantse schuttersgilden is al veel geschreven. Over hun functie bestaat soms wat onenigheid. Zo zijn er mensen die het gilde van oudsher uitsluitend verbonden zien aan de plaatselijk kerk. Op oude kaarten komt de band met de kerk zeker ook tot uitdrukking. Het staat echter onomstotelijk vast dat de schuttersgilden ook een belangrijke maatschappelijke functie hadden. Het is niet onwaarschijnlijk dat ze afstammen van voorchristelijke 'broedersappen': de 'sterke mannen' die hun nederzetting tegen allerlei onheil beschermden.

In zijn boek 'Staatsvormend geweld' waarin Dr. Leo Adriaens de oorlogs(mis)daden in Brabant tijdens de 80-jarige oorlog beschrijft, wijst hij regelmatig op de inzet van schuttersgilden. De gildebroeders zetten zich heldhaftig in voor de bescherming van mensen, have en goed. In 'De kaarten van de schuttersgilden van het hertogdom

Brabant' van Dr. E.. van Autenboer blijkt dat een groot aantal gildekaarten burgerlijke reglementen bevatten.

Het Stiphoutse gilde Sint Anthonius Abt (waarvan de Stiphoutse voorvaders van de schrijver dezes prominent lid waren) beschikt nog over een gildekaart uit de achttiende eeuw waarin deze burgerlijke taken nog eens helder worden geïllustreerd:

"De gildebroeders zijn verplicht op het trekken der klok of blaazen van den hoorn, door last van den Drost, op het gericht in tijd van nood aanstonds met het geweer ter gewoone plaatse bij een te komen, om het gemeene best der plaats helpen voorstaan."

Duidelijker kan het niet worden verwoord!

Gelezen in de 'Zuid-Willemsvaart' van 28 juli 1910

Henk van Beek

Aarle-Rixtel - Donderdagavond had hier een "plechtige" gebeurtenis plaats:

Ter gelegenheid ener verhuizing was een groot aantal inwoners van ons dorp bijeengekomen en onder begeleiding van ketelmuziek, getrommel op emmers en geblaas op lampenglazen vergezelden zij de verhuissstoet, die toch veilig op de plaats van bestemming arriveerde.

Wie er precies verhuisde en waar naar toe wordt niet vermeld.

Maar het is best aardig om dit eeuwenoude volksgebruik nog eens in een oude krant terug te lezen!

Misschien iets voor Dikkemik!

Toon Kortooms kwam geen tweede keer

Henk van Beek

In het archief van onze Heemkundekring kom je hier en daar opvallende zaken tegen. Niet zo heel veel, maar een paar vind je er wel. Zo ook een brief uit 1953 van de bekende Peelromanschrijver Toon Kortooms. De schrijver heeft een uitnodiging van onze Heemkundekring ontvangen om een lezing over zijn werk te komen geven. In de brief geeft hij aan dat hij niet op de uitnodiging ingaat. Hij heeft een jaar eerder voor onze Heemkundekring ook een voordracht gegeven, maar dat was hem niet goed bevallen:

Lees en huiver:

8 October 1953.

Geachte heer Van Gameren,

In antwoord op Uw schrijven van 3 oktober j.l. deel ik U mede, dat ik er vanaf zie een tweede spreekbeurt voor Uw Kring te komen houden. Ik zal U eerlijk zeggen waarom.

Hoe gastvrij en hartelijk Uw kring mij verleden jaar ook ontving, toch was mijn optreden voor mij een teleurstelling. Dit kwam door de omgeving, waarin ik spreken moest. U zult zich herinneren dat op een gegeven ogenblik een zatlap binnenkwam, die telkens hinderlijk zat te roepen.

Voor geen geld van de wereld wil ik het risico lopen op een dergelijke manier gestoord te worden. Bovendien kwamen aanhoudend mensen binnen, die of wel zich schielijk terugtrokken ofwel ergens bleven staan hangen en "luisteren".

Ik meen, geachte heer Van Gameren, dat ik er goed aan doe U mijn grieven mede te delen.

Het spijt me voor U en Uw kring, die mij sympathiek zijn, dat ik tot dit besluit moest komen.

Met vriendelijke groet,

Toon Kortooms

Zoals uit zijn brief blijkt, was Toon niet erg gediend van die stoorzenders hier in Aarle-Rixtel. Echter, juist in 1953 kwam er een tweede oplage van zijn boek Beekman en Beekman, waarin zijn geesteskinderen zich nu niet bepaald voorbeeldig gedroegen....

Toon Kortooms heeft zich ook nog eens laten inspireren door de escapades van Heintje van Vlissingen en wel in zijn boek *Heintje, hondje, hoedje*. "Omdat Hein voor een auteur een onuitputtelijke bron van inspiratie vormt", verklaart Toon. In dit boek komt Aarle-Rixtel meermalen voor.

Toon Kortooms

Op de eerste pagina schrijft hij:

Reeds bij Heintjes geboorte maakte zijn engelbewaarder overuren. Dat was op 18 januari 1921 in het Brabantse Aarle-Rixtel, een voorstad van Helmond.

Even verder op in het boek maakt Toon een nóg gewaagder opmerking:

"Om misverstanden te voorkomen wordt in dit verhaal Aarle-Rixtel geannexeerd door Helmond. Gemakshalve hebben we het zoveel mogelijk over Helmond, als ware het één pot nat met het klokkengietersdorp."

Nam Toon hiermee wraak op die vermaledijde Aarlesen, die op die beruchte heemavond zijn voordracht verbruiden?

“Schoon Roomsch Brabant”

door Pieter Cornelissen in een uitgave van de St.Jansklokken te 's Hertogenbosch

Jan Dekkers

Bij mijn ordening en inventarisatie van de boeken boven op zolder kwam ik een oud boekje tegen, genaamd ‘Schoon Roomsch Brabant’. Het zag er vergeeld uit en een jaartal was niet te vinden. Gezien het taalgebruik en de enkele verwijzingen stamt het vermoedelijk uit 1934 of daaromtrent.

In het boekje staan een 36-tal artikelen over uiteenlopende onderwerpen, van plaatsen en Mariabeeldjes tot sprookjes en andere verhalen over en uit Brabant. Verschillende verhalen hebben ook te maken met Aarle-Rixtel, zijn bijzonder en dus wil ik ze u niet onthouden.

Het eerste verhaal is genaamd ‘Schoon Aarle-Rixtel’ en heeft te maken met het hagelkruis.

“Het is eigenlijk toch maar heel goed dat Dominee Stephanus Hanewinkel indertijd een reize door de Majorij maakte. Al heeft de goeie man dan ook maar den buitenkant gezien van Brabant en het Brabantsche leven, dien buitenkant heeft hij tenminste vaak scherp bekeken. Wat zal hij hebben opgekeken toen men hem vertelde dat in de buurt van Aarle-Rixtel een oud steenen kruis zoo maar in het veld stond, net of er nooit geen bepalingen waren gemaakt in 1648. Laten we eens hooren wat de beste man zooal weet te vertellen van dit hagelkruis in zijn merkwaardige boek ‘Reize door de Majorij van 's Hertogenbosch in den Jaare 1799’:

“Digt bij de kerk, in de akkers, staat een Kruis van blaauwen Zerk, het Hagelkruis genoemd; het zou dezen naam dragen, omdat het door eene wonderdadige kracht, haagel, donder, enz. van de graanvelden afweert en dezelve dus beschermt en beveiligt”.

Dominee Hanewinckel vertelt er tenminste wat van, wist dat het hagelkruis daar stond. Hoeveel Helmonders zouden het weten? Nog erger: lang niet alle mensen uit Aarle Rixtel weten het te staan.

Wat is de betekenis van het hagelkruis, hoe kwam het daar en wat hadden de mensen die het daar neerzetten er mee voor?

Heidensche gewoonten en gebruiken zijn niet een-twee-drie uitgeroeid. Dat ondervinden de missionarissen, die nu nog onder de heidenen werkzaam zijn, iederen dag. Trouwens om heidensche gewoonten te zien hoeft men niet naar den "wilden" of "de vreemde landen". Kijk maar eens naar 'n auto: moet de mascotte achter in den wagen niet voorkomen dat ze tegen een boom optuffen.

"Geloof" de beroemde voetballer Adam niet in zijn leertje als ie 'n internationale mee helpt winnen? Brengt vrouwenhaar niet veel geluk aan bij zesdaagschen? Is elf niet het gekke en dertien het ongeluksgetal? Moet er niet iemand in de buurt sterven als 's nachts de hond zoo akelig "jonkert". Beteekenen twee messen kruiselings over elkaar niet ruzie en moet de dertiende man onder den spiegel niet binnenkort sterven? Hangt men niet een verguld hoefijzer boven de deur en brengen scherven op een feest geen geluk aan?

Maar wat zeg ik, wij zijn immers Christenen en "doen" niet meer aan bijgeloof. Welnu, ook onze heidensche voorvaderen hadden zoo hun hobbies en aangezien er dat bij hun nog kersversch inzat, verloren zij die heidensche manier van denken niet heelemaal, nadat de wateren des Doopsels over hun hoofden hadden gevloeid. Op plaatsen waar zij bijvoorbeeld eerst bang waren als heiden, waren zij dat ook als nieuwe Christenen. Men kan het nog zoo goed meenen als men maar wil, ineens verander je dat niet.

Onze heidensche voorvaderen waren altijd bang als ze op een punt kwamen waar twee wegen kruisten, op een kruispunt dus. Op een kruispunt kwamen volgens hen de booze geesten samen en wilde men die luidjes dus eens spreken, dan ging men naar zoo 'n kruispunt toe en

riep den boozen geest of geesten op. Dan kon men er een heel gesprek mee aanknoopen of ze op 't een of ander tracteeren. Wilde men een of anderen vijand eens "een loer draaien" dan was het kruispunt het kantoor, waar men de duistere machten kon requireeren. Was men liever niet in het gezelschap der boozen geesten, dan bleef men van de kuispunten weg.

Het is dus best te begrijpen dat de vrees voor kruispunten niet ophield toen onze voorouders gekerstend werden. De missionarissen wisten daar wel raad op: Op de plaats waar twee wegen elkaar kruisten werd een kruis geplaatst en wie bang was kon voortaan bidden.

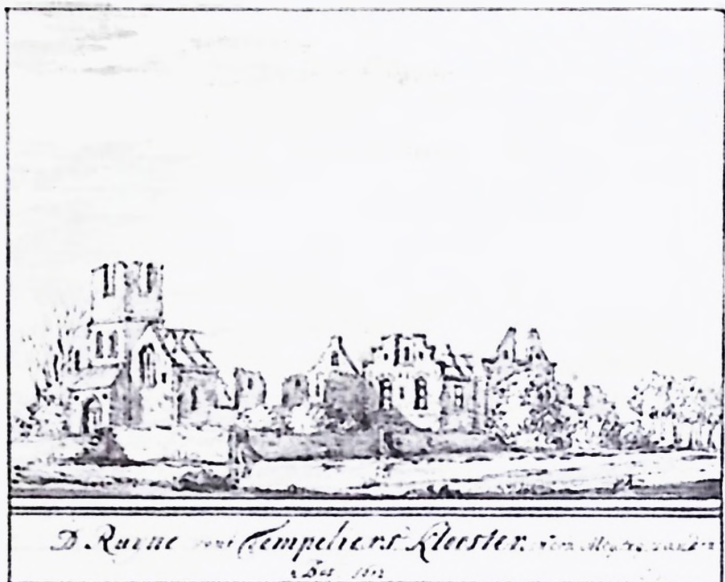
Dat een kruispunt een "gevaarlijk" punt was, blijkt ook uit de begrafenissen van vroeger. Kwam namelijk een lijkstoet op een kruispunt dan deed men allerlei gekke dingen om te beletten dat de geest van den doode terug zou keeren in het lichaam.

Later trok op de kruisdagen de kruisprocessie door de velden om Gods zegen te vragen over het gewas. Om de bescherming van God in te roepen tegen hagel, storm en onweer, die 'ne schoonen akker in zoo 'n korten tijd kunnen vernielen. Bij de kruisen op de kruispunten hield men dan stil en zodoende kwamen die kruisen aan den naam hagelkruis.

Later, in den tijd der hervorming, werden al die "bijgeloovige" dingen opgeruimd. Het Hagelkruis te Aarle-Rixtel ontsnapte aan het "waakzame" oog der protestanten. Vergeten en verlaten stond of beter gezegd lag het in een korenveld. Het was daar waar het werd ontdekt en dat het voor het eerst werd vastgelegd op de gevoelige plaat.

Tegenwoordig staat er een hekje om, het kruis is op een voetstuk geplaatst en heeft, zoowel door het hekje als het voetstuk, veel van zijn vroegere poëzie ingeboet..... mar met het proza van vandalen dient nu ook eenmaal rekening gehouden te worden!

Rest nog te vertellen dat op de kruisdagen de Heilige-Geestmeesters (= armenmeesters) hier bij dit hagelkruis aan de armen brood, bier, pap of erwtensoep uitreikten.

Ruïne van de Maltezerhoeve en de
Rixtelse kerk in 1612

Maar Aarle-Rixtel bezit of bezat meer schoons. Vroeger stond er een huis der Tempeliers wat voor ons land een groote zeldzaamheid is. Vroeger stonden er in de buurt van Aarle-Rixtel talrijke kasteelen, terwijl er in andere streken van Brabant maar weinig stonden. Hoe kwam dat?

Ja, dat is weer een van die mooie geestige volksverhalen die men hier nog zooveel hoort vertellen. De duivel wist eens met zijn tijd geen raad. Om den tijd wat door te komen nam hij een zak en deed die vol kasteelen. Elk dorp in de Meierij kreeg z'n kasteel. Tenslotte meende hij dat ie overal was geweest. Trouwens de zak was zowat leeg. Hij draaide den zak dan ook om en schudde 't laatste hoopje kasteelen eruit. Die kwamen in de buurt van Aarle neer. Zoo kreeg dit mooie dorpke zooveel kasteelen. 'n Ander verhaal vertelt 't op de volgende manier: 't was weer 'n duivel die geen raad wist met z'n tijd en ook deze trok met 'ne zak

kasteelen door de Meierij. Opeens kwam er in de zak een scheur en toen viel de rest allemaal neer in de buurt van Aarle-Rixtel. Zoo ligt daar heel rustig verscholen onder en achter de populieren 't kleine dorpke "Aale" met z'n schoon en rijk verleden."

En dan het tweede verhaal uit 'Schoon Roomsche Brabant' genaamd 'De kapel te Aarle-Rixtel en zijn Lieve Vrouwke'. Er is in de afgelopen jaren veel geschreven over de Mariakapel aan de Bosscheweg in Aarle-Rixtel. Dit verhaal kent een wat andere benadering van het kapelleke en zijn achtergronden en begint als volgt:

"Het zal nu ongeveer 'n twintig jaar geleden zijn, dat even buiten Helmond een zigeunerkamp was. Het waren natuurlijk geen echte "sigeuners", maar zij leefden dan toch in een kamp bijeen in woonwagens. Op zekere dag stierf plotseling het "opperhoofd", de leider van het kamp.... Hij was op den weg ineengezakt, plotseling. Groote ontsteltenis bracht dat natuurlijk in de gemoederen te weeg, de dood had op 't onverwachts z'n werk verricht...

En 's avonds zweeg de trekharmonica onder de denneboomen, er werd rozenkrans gebeden op de open plek waar anders in den zomer wel eens koorddansers hun gevaarlijk werk verrichtten. En toen de doode eenmaal begraven was hield men (het hele kamp) een bedevaart naar Onze Lieve Vrouw van Aarle-Rixtel. Deze bedevaart spreekt boekdeelen, zij leert, hoe diep die vrome gewoonten ingeworteld zijn, zelfs onder de armsten der armen, zij leert de liefde van het Brabantse volk voor zijn genade-oorden.

Ook de kapel van Aarle-Rixtel kende schoone tijden en jaren van verval. Het beeldeke van Aarle-Rixtel behoort zeker niet tot de schoonste en men deed zeer verstandig door 't in de mantel te hullen. Geen wonder... in oude tijden stond dit beeldje aan de weg die van Helmond ging naar Den Bosch. Het stond "in een kruis". Op zekeren dag haalde een boer het van het kruis weg en gaf het aan zijn kinderen

om mee te spelen. Maar zijn huis werd toen zoo lang met plagen en rampen bezocht, tot de boer begreep, waar "het hem zat" en hij het beeldje weer op z'n plaats zette. Langzaam groeide de verering uit. Maar nooit bereikte dit genadeoord dien bloei, welke vele andere bedevaartsplaatsen hadden. Men bouwde een klein kapeleke.... Dit verviel, de godsvrucht werd weer sterker..... op.... neer....

Een merkwaardige genezing geschiedde, de verering verlevendigde.....op.... neer....

In 1596 speelde zich weer een merkwaardige geschiedenis af: Peter Jelis, de burgemeester van Aarle, was eens op zekeren nacht zijn koren aan 't maaien in de buurt der toen vervallen kapel. (De burgemeester was tevens een boer, wat in Brabant nog wel voorkomt, een burgervader op klompen is daar iets heel gewoons en het zijn gewoonlijk de beroerdste niet. Ook het maaien in de nacht is iets heel gewoons, aangezien de boeren vaak in den middag slapen wegens ondragelijke hitte!)

Peter Jelis maaide dus zijn akker in de buurt van het vervallen kapelleke. Eensklaps hoorde hij een wonderschoon lied, gezongen als door hemelsche stemmen. Behoedzaam legt hij de sikkel neer en komt nader: uit de vervallen kapel komt dat lied, een "lofzanck" op "Ons Lieve Vrouwke".

Peter Jelis hoorde dit niet ééns, maar meerdere keeren. Hij stelde dan ook den pastoor met het gebeurde in kennis, deze deed onderzoek en bevond dat Peter waarheid had gesproken. Het was duidelijk: als de

menschen den lof der H. Maagd niet wenschten te zingen, dan zouden het anderen doen.

De Aarlenaars waren beschaamd en spoedig verrees dan ook een nieuwe kapel op de plaats der oude. Een merkwaardige genezing had in dezen tijd plaats: een jonge dochter was stokdoof en beloofde een bedevaart te zullen doen als zij beter zou worden. Zij werd beter, maar deed de bedevaart niet. Opnieuw werd zij doof. Nogmaals bad het meisje toen tot Ons Lieve Vrouw en voor de tweede maal genas ze. Het spreekt natuurlijk vanzelf, dat zij toen niet vergat dat "belofte schuld maakt".

De vrede van Munster in het 1648 verbood ook hier alle "paapsche superstitiën" (= bijgelovigheden), Dominee Hanewinckel beweert zelfs dat men het beeldje had overgebracht naar Den Haag! Jammer echter dat het beeldje in Den Haag een namaaksel was en dat het echte beeldje verborgen in "Aarle" bleef. Gedurende dezen tijd werd het koor der kapel ingericht tot raadhuis en van de rest maakte men een school. Maar den 19^e mei 1856 kwam alles weer in orde, de kapel kocht men terug en het Mariabeeldje kreeg weer zijn oude plaats.

Nog een merkwaardig feit: in 1866 werd Helmond op een vreeselijke manier geteisterd door de cholera (honderden stierven). In Aarle, vlak aan Helmond gelegen, bleven alle menschen er van gespaard, hoewel veel Helmonders toch naar de kapel trokken om "uitkomst". Was dat toeval of niet??"

Het derde verhaal uit 'Schoon Roomsche Brabant heeft alles te maken met de indeling van Brabant. Het heeft dan ook als titel: 'Indeeling van Brabant'

"Het is allerm minst de bedoeling een droog historisch of vervelende aardrijkskundige beschrijving te geven van Brabant. Die laat ik met het grootste genoegen aan anderen over. Toch moeten we er een klein beetje van weten, willen we ons kunnen oriënteren.

Brabant bestaat uit twee groote deelen, n.l. West-Brabant en Oost-Brabant (met Brabant is hier Noord-Brabant bedoeld). Oost-Brabant wordt echter in den volksmond niet zoo genoemd. Onder elkaar spreken de menschen nog altijd van de Meierij van 's Hertogenbosch. In de geschiedenis bestond deze Meierij van 's Hertogenbosch van 1185 tot 1798. Daarna verdween deze benaming uit de geschiedenis en ook zoetjesaan uit de aardrijkskunde. De Meierij of Majorije van 's Hertogenbosch grensde ten Noorden aan Gelderland (grensscheiding was de Maas) aan Zuid-Holland en het Graafschap Megen; ten Oosten aan het land van Ravenstein, het land van Kuik en het land van Kessel in Pruisisch Gelderland;

Kaart van Oost-Brabant uit ca 1500. Linksboven 's-Hertogenbosch, links beneden Eindhoven en rechts daarvan Helmond

Ten Zuiden aan Oostenrijksch Gelderland en het land van Luik; ten westen aan het kwartier van Antwerpen en de Baronie van Breda. Voordat deze streek den naam had van de Meierij, werd zij Menapië genoemd en later Taxandria. Na 1185, het stichtingsjaar van Den Bosch, heette de streek voortaan de Meierij. Dien naam bleef zij behouden tot 1798.

Wat de naam Meierij precies wil zeggen, daar zijn 't de geleerden nu juist niet precies over eens. Meier zou zijn afgeleid van Major (de Karolingers uit de vaderlandsche geschiedenis waren ook meiers of majors, hofmeiers namelijk). W.A.Bachiene zegt: "Deze landstreek wordt de Meierij van 's Hertogenbosch, en doorgaans maar blotelijk de Meierij genoemd, hoewel de naam eigenlijk Majorie behoord te worden uitgesproken: afkomstig van het woord Majeur hetwelk de taal der Walen eenen Schout betekent, de Majorie zooveel zegt als het Schout-ambt van 's Hertogenbosch".

De meier of schout was de persoon, die namens den hertog de rechtsmacht in het hem toegewezen ambt uitoefende. De naam meier is vooral in de Zuidelijke Nederlanden voor dien gerechtsambtenaar blijven bestaan. Hier in Brabant noemde men hem meestal de schout. De Meierij was verdeeld in vier deelen, kwartieren genoemd n.l. Peelland, Kempenland, Oosterwijk en Maasland.

Peelland was wel 't grootste en dichtstbevolkte deel (Bij Peelland moeten we niet alleen denken aan de Peel!). Tot Peelland behoorden in alfabetische volgorde: Aarle-Rixtel, Bakel en Milheeze, Beek en Donk, Breugel, Budel, Deurne (met Liessel), Erp, Zes Gehuchten, Geldrop, Gemert (maar dit kwam er later bij, want het was vroeger een vrije heerlijkheid, die niet aan Nederland behoorde), Heeze, Kranendonk (een baronie waaronder Maarheeze, Gassel en Soerendonk behoorden), Leende, Liempde, Lierop, Lieshout, Mierlo, Nunen (met Gerwen en Nederwetten), Sint-Oedenrode (de vroegere hoofdplaats), Schijndel, Sterksel, Stiphout, Tongelre, Veghel, Vlierden, Someren en Son. Helmond was in Peelland de eenige stad. In Kempenland lagen eveneens talrijke dorpen. Hiertoe behoorden o.a.

de Acht Zaligheden. (Dit waren de dorpen, waarvan de namen uitgaan op "sel"). Tot Kempenland behoorden o.a.: Aalst, Bergeijk, Best, Blaarthem, Bladel, Borkel en Schaft, Dommelen, Duizel, Eersel, Eindhoven, (de hoofdplaats van het kwartier), Gestel, Hapert, Hoogeloon, Kasteren, Knechtel, Lommel (dit behoort thans tot België), Meerveldhoven, Middelbeers en Oosterbeers, Netersel, Oerle, Oirschot, Reusel, Riethoven (waar ze zo leuk Brabantsch spreken), Steensel, Stratum, Strijp, Valkenswaard, Veldhoven, Vessem, Waarle, Westerhoven, Wintelre, Woensel en Zeelst.

Tot het kwartier van Oisterwijk behoorden maar een paar plaatsen n.l. Boxtel, Deutenen, Diessen, Drunen, Esch, Gemonde, Goirle, Haren, Helvoirt, Hilvarenbeek, Hulsel, Kaatsheuvel, Kromvoirt, Loon op Zand, St. Michielsgestel, Hooge en Lage Mierde, Moergestel, Nieuwkuik, Oisterwijk (de hoofdplaats), Tilburg, Udenhout, Vught, Waalwijk en Westerbeers.

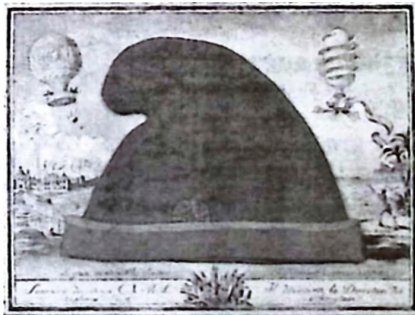
Het kwartier van Maasland was maar zeer klein: Alem (Maren en Kessel), Berchem, Berlicum, Dinther, Empel, Geffen, Heesch, Lith, Litoyen, Middelrode, Nuland, Nistelrode, Oss (de hoofdplaats), Rosmalen en Schaik behoorden er toe.

Behalve in den volksmond, leeft de naam Meierij ook nog voort op een andere manier: wij bezitten n.l. in deze streken een tram, die "de Meierij" heet en die passagiers in ongelooflijk korten tijd van het eene station naar het andere brengt.

West-Brabant omvat: De Baronie van Breda, de gemeente zevenbergen, Zwaluwem en Geertruidenberg (die vroeger aan Holland behoorden) en het markiezaat van Bergen op Zoom.

Tijdens den Romeinschen tijd vonden de Romeinen hier het Germaanse volk der Tungri, waarvan sommige weer werden aangeduid met den naam van Texuandri (= Zuiderlingen). De naam bleef bewaard in Taxandria. In den Frankischen tijd vestigden zich hier de Salische Franken. Omtrent de twaalfde eeuw komt er eerst wat duidelijkheid in de geschiedenis van West-Brabant. Het heeft

natuurlijk geen zin om alle huizen en huisjes op te noemen van alle adellijke heeren en heertjes die over dit gebied regeerden. In het 1290 had de groote scheiding plaats in West-Brabant: Gerard van Wesenmale kreeg Bergen op Zoom en omstreken, Raso van Gaveren kreeg Breda en wat daarbij behoorde. Johanna van Polanen (dochter van Jan II van Polanen) trad in 1403 in het huwelijk met Engelbrecht van Nassau en daardoor kwam Breda aan het (toen nog katholieke) Nassausche huis. De heeren van Breda werden later tot de "baenrodsen" (heeren met banieren) van Brabant gerekend. Na den dood van René van Châlon werd Willem van Oranje heer van Breda. Daarna, in 1584, zijn Roomschen zoon Philips Willem en later de Protestantsche Maurits. Spinola hernam Breda in 1625. Maar toen in 1637 Frederik Hendrik het opnieuw veroverde voor zijn huis, bleef het voortaan aan het huis van Oranje Nassau en daarmee aan de Protestantsche heeren. Het Protestantisme sleepte vooral in West-Brabant velen in zijn strijd mee tegen de Paus en koning, in den z.g. strijd om "de vrijheid". Oost-Brabant bleef over het algemeen vasthouden aan het geloof der voorvaderen. Gedeeltelijk lag dat ook aan de natuur van den Oost-Brabander: De Oost-Brabander zwetst wel graag, maar strijdt liever niet. Hij is zeer verdraagzaam en kan zodoende veel over zijn kant laten gaan. Hij weet wat het oude waard is en wat het nieuwe waard is moet hij nog zien. Sporadisch kwam dan hier (in Oost-Brabant) ook slechts het protestantisme voor, evenals er thans slechts sporadisch wat socialisme voorkomt. En dit is gewoonlijk nog import van wat vreemden, die hier kwamen door de sterke uitbreiding van de industrie. Neen, in plaats van z'n pet draagt de goeie Brabander geen rooie Jacobijnenmuts of 't moet zijn met Carnaval".

Heemkundekring “BARTHOLD VAN HEESSEL”

De kring is opgericht in 1952 en stelt zich ten doel het bevorderen in brede kring van de belangstelling voor en de kennis van eigen streek, volk en gebruiken en van heemkundig waardevolle overblijfselen uit vroeger tijden. Om dit doel te realiseren kent de Heemkundekring de volgende werkgroepen:

archeologie	genealogie
bibliotheek/archief	lezingen/cursussen
dorpswandelingen	monumenten
educatie	redactieraad 'Het Hagelkruis

MUSEUM HEEMKAMER “BARTHOLD VAN HEESSEL”

In het voormalige pensionaat 'Mariëngaarde' aan de Bosscheweg 14a is de heemkamer gevestigd, waarin ook het museum is ondergebracht.

In het museum bevindt zich een uitgebreide verzameling bezienswaardige voorwerpen welke merendeels een relatie hebben met Aarle-Rixtel.

In verschillende opstellingen wordt aandacht geschonken aan de gilden en andere verenigingen, aan het kadaster, het geloofsleven, het onderwijs en diverse ambachten.

Er is ook een rijke verzameling archeologische vondsten tentoongesteld.

De openingstijden van het museum

Van september t/m juni:

- iedere dinsdag van 9 tot 12 uur en van 20 tot 22 uur
- de 1e zondag van de maand van 14 tot 17 uur.

In juli en augustus:

- iedere zondag van 14 tot 17 uur.

Voor groepen is het mogelijk, na telefonische afspraak, het museum ook op andere tijden te bezoeken. Telefoon: 0492 382763.

Entree € 2,- voor volwassenen en € 0,50 voor kinderen.

